

Noor Asharaf

Assistant Professor (Guest Faculty)

Dept. of Persian, MMHAPU, PATNA

Email: ashrafjnu@gmail.com

E-Content

Sem-1, Paper code: 102

Persian (M A)

Topic: Mohtasham Kashani

مُحْتَشَم كَاشَانِي (۹۰۵ هـ ق در كَاشَان - ۹۹۶ هـ ق در كَاشَان) شاعر پارسی گوی سده دهم هجری و هم دوره با پادشاهی شاه طهماسب یکم صفوی بود. محتشم کاشانی یکی از بزرگترین و مشهورترین شاعران دوره صفویه محسوب می شد که می توان وی را پیشرو مرثیه سرایان بزرگ جهان اسلام دانست. محتشم در سال ۹۰۵ هـ ق در شهر کاشان متولد شد. شمس الشعرا کاشانی مولانا سید کمال الدین کاشانی که به محتشم تخلص دارد. شمس الشعرا کمال الدین محتشم کاشانی یکی از سرایندگان توانای عصر صفوی و بزرگ ترین مرثیه سرای خاندان پیامبر اکرم (ص) در تاریخ ادب ایران است. پدرش از ثروتمندان کاشان و اصلش از نراق بود و به شغل پارچه فروشی مشغول بود. خود نیز شغل بزازی را از پدر به ارث برد و همراه با آن فن شاعری را در خدمت مولانا صدقی استرآبادی تمرین کرد و به تدریج از بزرگترین شاعران زمان خود شد.

محتشم در تمامی طول عمر خود در کاشان زندگی کرد و شغل اصلی وی شعر بافی و بزازی بود. محتشم از مهم ترین شاعران مرثیه سرای مذهب شیعه به شمار می آید که از پیروان مکتب وقوع بود. معروف ترین مرثیه ای که محتشم برای شهدای کربلا سروده است ترکیب بند «باز این چه شورش است که در خلق عالم است» که از اشعار مشهور ادبیات فارسی به شمار می آید.

محتشم پس از چندی به یکی از بزرگ‌ترین شعرای ایران در سبک اشعار مذهبی و مصائب امامان شیعه بدل گشت و اشعارش در سرتاسر ایران معروفیت خاصی یافت، به طوری که می‌توان وی را معروف‌ترین شاعر مرثیه‌گوی ایران دانست که برای اولین بار سبک جدیدی در سرودن اشعار مذهبی به وجود آورد. اولین اشعار مذهبی محتشم در سوگ غم مرگ برادرش بود که ابیات زیبایی در غم هجر او سرود و پس از آن به سرایش مرثیه‌هایی در واقعه کربلا، عاشورای حسینی و مصیبت نامه‌های مختلف پرداخت.

شهرت ادبی محتشم به خاطر دوازده بند عاشورایی اوست اما در یکی از نسخ خطی دیوان او، چند ترکیب‌بند در خور دیگر نیز وجود دارد. محتشم علاوه بر شعر، در عرصه نثر نیز توانا بوده و این امر را دو رساله جلالیه و نقل عشاق که آمیزه‌ای از نثر و نظم است، نشان می‌دهد. وی در سرودن «ماده تاریخ» نیز مهارت داشته و در دیوان اشعار او می‌توان نمونه‌هایی از آن را یافت. مولانا محتشم که شاعری متدین بود قصیده ای ۴۲ بیتی در مدح رسول اکرم(ص) و با ردیف آفتاب سروده که این بیت ها از آن قصیده است :

از بس که چهره سوده ترا بر در آفتاب بگرفته آستان ترا بر زر آفتاب

محتشم کاشانی اشعاری در مدح سلاطین و شاهزاده ها علی الخصوص شاه طهماسب و فرزندان او سروده است. شش رباعی هم در زمان به تخت نشستن شاه اسماعیل دوم سروده است که بسیار مشهور است. وقار شیرازی یک رساله در شرح همین شش رباعی محتشم نوشته است. محتشم در دوره ای زندگی می‌کرد که عهد گسترش روابط شاعران ایرانی و هندی بود. با اینکه خود محتشم به هند سفر نکرد اما اشعار او به واسطه برادش عبدالغنی به نزد سلاطین آن مرز و بوم فرستاده شد. او شعرهایی در مدحت شاهان و آمران هندوستان مانند عبدالرحیم خان، خان خانان و اکبر شاه سروده است.

شمس‌الشعرا کاشانی، سرانجام در ۹۱ سالگی چشم از جهان فرو بست و در زادگاهش، کاشان به خاک سپرده شد. شهرت دوازده بند محتشم از مرزهای جغرافیایی ایران فراتر رفته است و در کشورهای مانند هند، پاکستان، افغانستان و تاجیکستان علاقه مندان زیادی دارد.